

JÁNOSI ZOLTÁN

Laudáció Kósa Ferencről*

Tisztelt püspök urak, állami és egyházi vezetők!

Tisztelt szatmárcekek és ünneplők a határokon túlról és Magyarországról!

Kölcsey Ferenc nem csupán önmaga tehetségét, hitét, mutatta fel a történelemnek s a kultúrának, hanem a szatmári ember képességeit is. Akkora példázatot, amely sok-sok, e földről származó ember számára adott erőt és modellt az alkotó hazaszeretethez akár a kétkezi munka, akár a tudomány vagy a művészet terepein.

A nyírségi szegény emberek köréből a filmművészet egyetemes magaslataira érkezett Kósa Ferenc ettől az örökségtől is ösztönözve kopogtatott be, az 1956-os nyíregyházi érettségi után, a Filmművészeti Főiskola kapuján, s vehette át 1967-ben, mindössze harmincévesen, *Tízézer nap* című vizsgafilmjéért a Cannes-i Filmfesztivál legjobb rendezésének járó díját, amit a vetítés végén a külföldi közönség állva tapsolt végig. Majd a világ félszáz országának nézői értették meg az 1956-ot forradalomnak nevező film üzeneteit. Csak az '56 utáni megtorlásokat a kultúrában továbbfolytató magyar kultúrpolitika nem akarta őket érteni, amikor ezután is sorozatosan záratta bádogdobozba a Kölcsey monogramját nemcsak neve kezdőbetűiben, hanem lelkében is viselő rendező filmjeit. Kósa Ferenc keze e vaskalitrákából szabadította fel Dózsa, Ady, József Attila, Béres József, Balczó András és a többiek szellemét, sokunk ifjúságának sötét, szorongó mozikban, állva végignézett, lélekszabadító filmjeit, amelyek (*az Ítélet*, a *Nincs idő*, a *Szembesítés*, a *Guernica*, a *Küldetés*, az *Utolsó szó jogán*, a *Mérkőzés*, a *Hószakadás*, az *Öngyilkosság* és a *Tűz vagyok*) a berlini falat lebontó vésőkhöz hasonlóan vertek éket, a rendszerváltozás szellemi előkészítésének részeként, az egypárti állam testén.

Kósa Ferenc munkáiban Kölcsey esztétikai s nemzeti gondolkodása a „bartóki” modell filmnyelvű varázsolásának szándékain élesedett ki, s vált a diktatúra ellen küzdő művész vizuális anyanyelvévé. Miközben a hatalommal szinte szabadcsapatként viaskodó barátai: Nagy László, Csoóri Sándor, Sára Sándor, Ratkó József s Tornai József sorsával együtt az ő személyes élete is csaknem a lét periferiájára sodródott: „Egy kollégiumi vaságyon éltem – írta –, a menzán ételmaradékot ettem a vasfazék aljáról – az igazamon kívül egyebem nem volt.” Ám sűrítő, lényegkereső, allegorikus-parabolikus és dokumentum-felmutató sorsértelmezései: az *Ítélet*-beli Dó-

* Elhangzott 2017. január 22-én a szatmárcekei református templomban, a Magyar Kultúra Napjának ünnepén, Kósa Ferenc Kölcsey-emlékplakettal történt kitüntetése alkalmából.

za halálra szánt arca, a hegyekbe menekülő szökevény magyarság és szabadságeszme a *Hószakadás* képsoraiban, a gyógyító ember sötétség ellen lázadó daca *Az utolsó szó jogán* monológjaiban s egyéb művei is koncentrált élességgel tárták fel egy-egy történelmi helyzet drámáját, emberi magatartások lényegét, s lettek egy tiltakozó emberi minőség világlátó pontjainvá a diktatúra évtizedeiben.

Később a nemzeti hagyományokat értelmező Kölcsey izgalmával tanulmányozta, film- és fotóművészként egyaránt Ázsia, Afrika, Amerika s a felesége révén szinte második hazájának fogadott Japán „ősi és modern” kultúráját. „Mindenholt azokat a szent pillanatokot kerestem – vallotta Kölcsey nyomán is –, amelyekben a véges életű ember személyesen is találkozhat a térben a végtelen mindenséggel.” Mert az igazi művészi alkotáshoz szükséges „a Mindenség türelme, a természet föltárulkozása és Isten akarata is.”

S Kósa Ferenc életműve szerkezetében, világlátásában Szabolcs-Szatmár-Bereghez is ezer szálon kötődik. Már a *Tízézer nap* alapgondolata – szívós akáchajtásként – hiteles szabolcsi történetekből sarjad elő. Filmhősei közül többen szabolcsi gyökerűek. S a *Nyárség* dalai csendültek meg sokszor a fülében, összevarrva a sors útjain kettészakadt időt, a földgolyó másik pólusán is. „Anyám pentaton énekei és a japán Ryóan templom pentaton sugallatú kőcsoportjai úgy élnek bennem egymás mellett, mintha időtlen idők óta és immár örökre egymásra találtak volna.” Ezt az egyszerre nemzeti és egyetemes kötődést Kósa Ferencnek legújabban a három nyelven (magyarul, japánul és angolul) kiadott *Az idő egésze* című hatalmas, „bartóki” elvű fotógyűjteménye összegzi.

A nemzeti és a nemzetközi értéktudatban is kimagasló művészi teljesítménye alapján tisztelettel adom át tehát az idén nyolcvanadik esztendejébe lépő filmrendezőnek, írónak és fotóművésznek, a Balázs Béla Stúdió, a Bethlen Gábor Alapítvány egyik életre hívójának, a Magyar–Japán Baráti Társaság alelnökének, Kossuth-, Balázs Béla-, Príma Prímissima-, Magyar Örökség-, Hazám- és számos más magyar s nemzetközi díjjal – közöttük Japán Császári Kitüntetéssel is – kitüntetett Érdemes Művésznek Kölcsey egykori templomában a Hymnus szerzőjének nevét viselő plakettet.

Egészséget és további friss – Kölcsey, Bartók, Kodály, Ady és József Attila szellemét is tovább tudatosító – alkotóerőt kívánok Kósa Ferencnek, aki a vasfazekak és bádogdobozok közül kitörve, s onnan a világ fővárosaiba jutva úgy érkezett ma vissza szülőföldjére, a magyar Hymnus fővárosába, hogy lélekben sohasem ment el innen.

Tisztelettel felkérem művész urat a kitüntetés átvételére!